KĨ NĂNG XÃ HỘI VÀ QUẢN LÝ CẢM XÚC - GIẢI PHÁP ĐỂ ĐẨY LÙI NẠN BẠO LỰC HỌC ĐƯỜNG TRONG TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

Nguyễn Thanh Dân
Trường THCS & THPT Lý Văn Lâm, tỉnh Cà Mau

Tóm tắt: *Bài báo tập trung nghiên cứu vai trò của kỹ năng xã hội và năng lực quản lý cảm xúc như một giải pháp căn cơ, mang tính phòng ngừa nhằm đẩy lùi vấn nạn bạo lực học đường trong các trường Trung học phổ thông (THPT) hiện nay. Trên cơ sở làm rõ các khái niệm nền tảng (Kỹ năng xã hội, Quản lý cảm xúc, Bạo lực học đường, Học sinh THPT), tác giả phân tích thực trạng tâm sinh lý lứa tuổi—nơi tồn tại nghịch lý giữa việc phát triển mạnh mẽ "cái tôi" cá nhân nhưng lại thiếu hụt năng lực tự chủ cảm xúc và sự thấu cảm cộng đồng. Sự suy giảm này kết hợp với áp lực học tập và tác động tiêu cực từ mạng xã hội chính là ngòi nổ dẫn đến sự bùng nổ và biến tướng tinh vi của bạo lực học đường (từ bạo lực thể xác, cô lập tinh thần đến bạo lực mạng). Từ kinh nghiệm quốc tế về Giáo dục Cảm xúc - Xã hội (SEL) và thực tiễn giáo dục Việt Nam, bài báo đề xuất hệ thống 5 giải pháp chiến lược đồng bộ; đồng thời, bài báo chỉ ra mối quan hệ hữu cơ, gắn kết chặt chẽ giữa 5 giải pháp và đưa ra các khuyến nghị chính sách nhằm kiến tạo môi trường "Trường học hạnh phúc - an toàn - nhân văn".*

Từ khóa: *Kỹ năng xã hội; Quản lý cảm xúc; Bạo lực học đường; Học sinh Trung học phổ thông; Giáo dục cảm xúc - xã hội (SEL)*

SOCIAL SKILLS AND EMOTIONAL REGULATION: A STRATEGY TO COMBAT SCHOOL VIOLENCE IN HIGH SCHOOLS

Abstract: *This paper examines the role of social skills and emotional regulation as a fundamental, preventive approach to curbing school violence in contemporary high schools. After clarifying key concepts—social skills, emotional regulation, school violence, and high school students—the author analyzes the psychological and physiological characteristics of this age group. A paradox often emerges: while the individual "ego" develops rapidly, there is a concurrent deficiency in emotional self-regulation and social empathy. This deficit, compounded by academic pressure and the negative influence of social media, acts as a catalyst for the escalation and evolving, sophisticated forms of school violence—ranging from physical aggression and social exclusion to cyberbullying. Drawing on international experience with Social and Emotional Learning (SEL) and the educational landscape in Vietnam, the paper proposes a comprehensive set of five strategic solutions. It further highlights the organic, interconnected nature of these solutions and offers policy recommendations aimed at fostering a "happy, safe, and humane" school environment.*

Keywords: *Social skills; Emotional regulation; School violence; High school students; Social and Emotional Learning (SEL)*

Nhận bài: 26/09/2026 *Phản biện: 27/10/2026* *Duyệt đăng: 01/11/2026*

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh hội nhập quốc tế và sự bùng nổ của kỷ nguyên số, giáo dục phổ thông Việt Nam đang chuyển dịch mạnh mẽ từ tiếp cận chú trọng cung cấp kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học. Đối với học sinh lứa tuổi trung học phổ thông (THPT) – giai đoạn bản lề của quá trình phát triển nhân cách, các em không chỉ đối mặt với áp lực thi cử, định hướng nghề nghiệp gay gắt mà còn trải qua những biến động tâm sinh lý vô cùng phức tạp. Sự định hình "cái tôi" cá nhân phát triển nhanh chóng trong một môi trường sống đa chiều, chịu tác động mạnh mẽ từ không gian mạng, đã và đang đặt ra cho thế hệ trẻ nhiều thách thức về mặt tâm lý - xã hội.

Trong hành trình định hình nhân cách và bản lĩnh sống đó, kỹ năng xã hội và năng lực quản lý cảm xúc được xem là "kim chỉ nam", là nền tảng cốt lõi giúp học sinh định vị bản thân và làm chủ hành vi. Nhiều nghiên cứu lý luận và thực tiễn đã chứng minh rằng: những học sinh được trang bị kỹ năng xã hội tốt và biết quản lý cảm xúc hiệu quả luôn có khả năng thích ứng linh hoạt trước áp lực, thiết lập được các mối quan hệ lành mạnh, tăng cường chỉ số vượt khó (AQ) và đạt kết quả học tập vượt trội.

Ngược lại, sự khiếm khuyết hoặc thiếu hụt các năng lực này chính là nguyên nhân sâu xa dẫn đến trạng thái mất cân bằng tâm lý, dễ bùng nổ các hành vi lệch chuẩn. Điển hình là vấn nạn bạo lực học đường hiện nay không những chưa giảm mà còn biến tướng dưới nhiều hình thức tinh vi, phức tạp - từ bạo lực thể xác, cô lập tinh thần cho đến bạo lực trên không gian mạng (cyberbullying). Bạo lực học đường không đơn thuần là hành vi bộc phát nhất thời, mà là hệ quả của cả một quá trình đồn nén áp lực, thiếu khả năng kiềm chế cơn giận và sự suy giảm năng lực thấu cảm đối với đồng loại.

Từ thực trạng trên, việc nghiên cứu, đánh giá đúng vai trò của kỹ năng xã hội và quản lý cảm xúc, đồng thời đề xuất các giải pháp giáo dục đồng

bộ trong trường THPT trở thành một yêu cầu cấp thiết. Giáo dục cảm xúc - xã hội không nên chỉ dừng lại ở vai trò của một kỹ năng mềm hay các hoạt động phong trào bề nổi, mà cần được nhìn nhận đúng đắn như một "tấm khiên" bảo vệ tâm lý, một chiến lược giáo dục căn cơ nhằm kiến tạo môi trường học đường an toàn, hạnh phúc và đẩy lùi bạo lực. Bài viết này tập trung làm rõ các khái niệm nền tảng, phân tích thực trạng tâm lý học sinh THPT và đề xuất hệ thống giải pháp mang tính khả thi nhằm giải quyết triệt để vấn nạn này trong giai đoạn hiện nay.

II. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

2.1. Một số khái niệm

Kỹ năng xã hội là tập hợp những khả năng giúp cá nhân giao tiếp, tương tác, thiết lập và duy trì các mối quan hệ lành mạnh, hòa nhập hiệu quả với tập thể và cộng đồng. Đối với học sinh trung học phổ thông (THPT), kỹ năng xã hội thể hiện qua khả năng lắng nghe, thấu cảm, ứng xử văn minh trong đời sống và trên không gian mạng, đồng thời giải quyết mâu thuẫn, xung đột bằng đối thoại thay vì sử dụng bạo lực.

Quản lý cảm xúc (hay tự chủ cảm xúc) là năng lực nhận biết, thấu hiểu, điều tiết và kiểm soát các trạng thái cảm xúc của bản thân, đặc biệt là căng thẳng, tức giận, ghen tị và mất bình tĩnh. Năng lực này giúp học sinh kiểm soát hành vi trước áp lực học tập, thi cử, giải quyết xung đột phù hợp và thích ứng với những biến đổi tâm sinh lý lứa tuổi.

Bạo lực học đường là những hành vi hành hạ, ngược đãi, đánh đập, xâm hại thân thể, sức khỏe; lăng mạ, xúc phạm danh dự, nhân phẩm; cô lập, chèn ép hoặc các hành vi cố ý khác gây tổn hại về thể chất, tinh thần cho học sinh trong môi trường giáo dục hoặc có liên quan đến học đường. Hiện nay, bạo lực học đường không chỉ biểu hiện qua bạo lực thể chất, tinh thần mà còn diễn ra trên không gian mạng (cyberbullying).

Học sinh trung học phổ thông là người học từ lớp 10 đến lớp 12, thường trong độ tuổi 15–18. Đây là giai đoạn phát triển mạnh mẽ về nhận thức, tư duy độc lập, ý thức cá nhân và định hướng tương lai; đồng thời học sinh phải đối mặt với áp lực học tập, thi cử, lựa chọn nghề nghiệp và những biến đổi tâm sinh lý phức tạp.

2.2. Những vấn đề cần quan tâm về kỹ năng xã hội và quản lý cảm xúc của học sinh trung học phổ thông

Thứ nhất, sự phát triển mạnh mẽ của ý thức cá nhân trong khi năng lực tự chủ cảm xúc và thấu cảm còn hạn chế. Trong bối cảnh chuyển đổi số và mở rộng các mối quan hệ xã hội, học sinh THPT ngày càng có điều kiện thể hiện bản thân, phát triển tư duy độc lập và chủ động lựa chọn định hướng học tập, nghề nghiệp. Tuy nhiên, sự phát triển của ý thức cá nhân không phải lúc nào cũng tương ứng với khả năng điều tiết cảm xúc và kiểm soát hành vi. Trước áp lực thi cử, kỳ vọng gia đình và tác động từ mạng xã hội, một bộ phận học sinh dễ xuất hiện tâm lý bốc đồng, đề cao cái tôi, thiếu kiềm chế và hạn chế trong việc thấu hiểu cảm xúc của người khác. Sự mất cân đối giữa nhu cầu khẳng định bản thân với năng lực quản lý cảm xúc, thấu cảm có thể làm gia tăng nguy cơ xung đột trong các mối quan hệ học đường.

Thứ hai, sự thiếu hụt kỹ năng xã hội và quản lý cảm xúc làm gia tăng nguy cơ bạo lực học đường. Khả năng điều tiết cảm xúc và giải quyết mâu thuẫn hạn chế có thể khiến học sinh phản ứng tiêu cực trước những xung đột trong học tập và giao tiếp. Bạo lực học đường hiện nay biểu hiện dưới nhiều hình thức, từ bạo lực thể chất, cô lập tinh thần đến bắt nạt trên không gian mạng (cyberbullying). Những mâu thuẫn phát sinh từ bình luận trên Facebook, TikTok, bất đồng quan điểm hoặc xung đột trong quan hệ bạn bè có thể leo thang thành hành vi lăng mạ, tẩy chay, xúc phạm danh dự hoặc xô xát trực tiếp. Bên cạnh đó, hành vi thờ ơ, cổ vũ, quay video và phát tán các vụ bạo lực lên mạng xã hội của một bộ phận học sinh phản ánh những hạn chế về nhận thức, trách nhiệm và năng lực thấu cảm. Do đó, phát triển kỹ năng giao tiếp, kiểm soát cảm xúc và giải quyết xung đột bằng đối thoại là yêu cầu quan trọng trong phòng ngừa bạo lực học đường.

Thứ ba, kinh nghiệm quốc tế và yêu cầu đổi mới giáo dục đặt ra sự cần thiết tăng cường giáo dục cảm xúc – xã hội. Trên thế giới, giáo dục cảm xúc – xã hội (Social and Emotional Learning – SEL) được quan tâm triển khai nhằm phát triển năng lực tự nhận thức, tự quản lý, nhận thức xã hội, thiết lập quan hệ và ra quyết định có trách nhiệm. Tại Hoa Kỳ, tổ chức CASEL đã xây dựng khung năng lực SEL làm cơ sở định hướng thực hiện trong giáo dục phổ thông. Các nghiên cứu thực nghiệm được tác giả dẫn đề cập đến khả năng giảm tới 20% các hành vi bạo lực, bắt nạt học đường, đồng thời cải thiện sức khỏe tinh thần, khả năng thích ứng và kết quả học tập của học sinh. Tại Việt Nam, Chương trình giáo dục phổ thông 2018 chú trọng phát triển phẩm chất và năng lực người học, tạo cơ sở tích hợp giáo dục kỹ năng xã hội và quản lý cảm xúc. Tuy nhiên, việc triển khai tại một số trường THPT còn phân tán, chủ yếu thông qua hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp và sinh hoạt chuyên đề; chưa hình thành được quá trình rèn luyện thường xuyên, có hệ thống. Vì vậy, cần tăng cường tích hợp giáo dục cảm xúc – xã hội vào các hoạt động giáo dục nhằm nâng cao năng lực ứng xử, khả năng thích ứng và phòng ngừa bạo lực học đường.

III. ĐỀ XUẤT HỆ THỐNG GIẢI PHÁP ĐỒNG BỘ NHẰM NGĂN CHẶN BẠO LỰC HỌC ĐƯỜNG TRONG TRƯỜNG THPT

Trên cơ sở phân tích vai trò của kỹ năng xã hội, quản lý cảm xúc và những vấn đề đặt ra trong thực tiễn giáo dục học sinh THPT, bài viết đề xuất năm giải pháp có mối quan hệ bổ trợ nhằm tăng cường phòng ngừa bạo lực học đường và xây dựng môi trường giáo dục an toàn, lành mạnh.

Giải pháp 1: Tích hợp giáo dục kỹ năng xã hội và quản lý cảm xúc (SEL) vào chương trình chính khóa, hoạt động trải nghiệm và tư vấn hướng nghiệp. Nhà trường cần tích hợp có hệ thống giáo dục cảm xúc – xã hội vào các môn học, hoạt động trải nghiệm và tư vấn hướng nghiệp. Nội dung giáo dục tập trung vào kỹ năng quản lý căng thẳng, kiểm soát cơn giận, thấu cảm, giải quyết xung đột bằng đối thoại và ứng xử văn minh trên không gian mạng (cyber-civility). Việc tổ chức cần kết hợp giữa trang bị kiến thức với thực hành xử lý tình huống, tạo điều kiện để học sinh vận dụng kỹ năng vào các mối quan hệ thực tế. Qua đó, chuyển trọng tâm từ xử lý hành vi bạo lực sau khi xảy ra sang chủ động phòng ngừa thông qua phát triển năng lực tự chủ cảm xúc và ứng xử xã hội tích cực.

Giải pháp 2: Phát huy vai trò của phòng tham vấn tâm lý học đường. Các trường THPT cần nâng cao hiệu quả hoạt động tham vấn tâm lý học đường thông qua đầu tư cơ sở vật chất, phát triển năng lực chuyên môn cho nhân sự tham vấn, giáo viên chủ nhiệm và các lực lượng hỗ trợ. Hoạt động tham vấn cần chú trọng nhận diện sớm những biểu hiện căng thẳng, bất ổn cảm xúc, khủng hoảng tâm lý và nguy cơ xung đột để có biện pháp hỗ trợ, can thiệp phù hợp. Đồng thời, cần xây dựng môi trường tham vấn thân thiện, bảo đảm tính riêng tư, bảo mật thông tin và khả năng tiếp cận bình đẳng, giúp học sinh chủ động tìm kiếm sự hỗ trợ khi gặp khó khăn về tâm lý, cảm xúc và quan hệ xã hội.

Giải pháp 3: Xây dựng môi trường văn hóa học đường lành mạnh, tôn trọng và tăng cường sự tham gia của học sinh. Nhà trường cần xây dựng môi trường giáo dục tích cực, đề cao sự tôn trọng, hợp tác và chấp nhận khác biệt; đồng thời đa dạng hóa các hoạt động văn hóa, nghệ thuật, thể thao, câu lạc bộ kỹ năng sống và truyền thông học đường. Thông qua các hoạt động này, học sinh có điều kiện phát triển năng lực giao tiếp, hợp tác, giải tỏa căng thẳng và khẳng định giá trị bản thân theo hướng tích cực. Bên cạnh đó, cần phát huy vai trò của Đoàn Thanh niên và các nhóm học sinh nòng cốt trong tuyên truyền, phòng ngừa bạo lực học đường; tăng cường cơ chế lắng nghe, tiếp nhận ý kiến và khuyến khích học sinh tham gia xây dựng môi trường học tập an toàn, thân thiện.

Giải pháp 4: Đổi mới phương thức giáo dục gia đình và tăng cường phối hợp giữa gia đình và nhà trường. Gia đình cần quan tâm đến đặc điểm tâm sinh lý của học sinh THPT, chuyển từ phương thức giáo dục thiên về kiểm soát, áp đặt thành tích sang đồng hành, đối thoại và hỗ trợ phát triển năng lực tự chủ. Cha mẹ cần thể hiện vai trò làm gương trong quản lý cảm xúc, giải quyết mâu thuẫn và ứng xử văn minh, hạn chế các hành vi bạo lực trong môi trường gia đình. Đồng thời, nhà trường cần thiết lập cơ chế trao đổi thông tin hai chiều, thường xuyên giữa giáo viên chủ nhiệm và cha mẹ học sinh nhằm kịp thời nắm bắt những thay đổi về tâm lý, hành vi, phối hợp hỗ trợ học sinh và phòng ngừa nguy cơ bạo lực học đường.

Giải pháp 5: Phát huy vai trò của xã hội, chính quyền địa phương và truyền thông số. Nhà trường cần tăng cường phối hợp với chính quyền địa phương, lực lượng công an, Đoàn Thanh niên và các tổ chức xã hội trong bảo đảm an ninh, trật tự khu vực trường học, phát hiện và ngăn chặn những hành vi lôi kéo, kích động bạo lực đối với học sinh. Đồng thời, các cơ quan báo chí, truyền thông cần đẩy mạnh tuyên truyền về tình bạn đẹp, lối sống tích cực, kỹ năng ứng xử văn minh và sử dụng mạng xã hội có trách nhiệm; hạn chế việc khai thác, lan truyền nội dung bạo lực mang tính giật gân, thiếu định hướng giáo dục. Sự phối hợp này góp phần tạo dựng môi trường xã hội an toàn và hỗ trợ nhà trường trong phòng ngừa bạo lực học đường.

Năm giải pháp có mối quan hệ chặt chẽ, bổ trợ lẫn nhau trong quá trình phòng ngừa và can thiệp đối với bạo lực học đường. Trong đó, giáo dục cảm xúc – xã hội và xây dựng văn hóa học đường tích cực (giải pháp 1 và 3) giữ vai trò phòng ngừa thông qua phát triển kỹ năng, điều chỉnh hành vi và hình thành môi trường giáo dục lành mạnh; hoạt động tham vấn tâm lý (giải pháp 2) hỗ trợ nhận diện, can thiệp đối với những học sinh gặp khó khăn về tâm lý hoặc có nguy cơ xảy ra xung đột. Sự phối hợp giữa gia đình và nhà trường (giải pháp 4) góp phần củng cố, duy trì các kỹ năng và hành vi tích cực của học sinh trong đời sống hằng ngày. Trong khi đó, sự tham gia của chính quyền địa phương, các tổ chức xã hội và truyền thông (giải pháp 5) tạo điều kiện xây dựng môi trường xã hội an toàn, hạn chế những tác động tiêu cực từ bên ngoài nhà trường.

Việc triển khai đồng bộ năm giải pháp theo hướng kết hợp giữa giáo dục phòng ngừa, hỗ trợ tâm lý và phối hợp các lực lượng giáo dục có ý nghĩa quan trọng trong phát triển kỹ năng xã hội, năng lực quản lý cảm xúc và giảm thiểu nguy cơ bạo lực học đường, góp phần xây dựng môi trường giáo dục an toàn, hạnh phúc và nhân văn.

IV. KHUYẾN NGHỊ

Trên cơ sở phân tích vai trò của kỹ năng xã hội và quản lý cảm xúc trong phòng ngừa bạo lực học đường, nghiên cứu đề xuất một số khuyến nghị đối với các chủ thể có liên quan.

Đối với Bộ Giáo dục và Đào tạo và các cơ quan quản lý giáo dục: Cần nghiên cứu xây dựng khung hướng dẫn và tiêu chí đánh giá giáo dục cảm xúc – xã hội (SEL), bảo đảm phù hợp với Chương trình giáo dục phổ thông 2018; tăng cường nội dung quản lý cảm xúc, tâm lý lứa tuổi và kỹ năng tham vấn trong đào tạo, bồi dưỡng giáo viên; đồng thời hoàn thiện cơ chế tổ chức, phát triển đội ngũ nhân sự chuyên trách về tham vấn tâm lý học đường.

Đối với các trường trung học phổ thông: Cần chú trọng phát triển đồng thời năng lực học tập, kỹ năng xã hội và sức khỏe tinh thần của học sinh; tích hợp giáo dục cảm xúc – xã hội vào hoạt động dạy học và giáo dục; nâng cao hiệu quả hoạt động tham vấn tâm lý, bảo đảm tính riêng tư và bảo mật thông tin. Đồng thời, tăng cường phối hợp giữa giáo viên chủ nhiệm, bộ phận tham vấn tâm lý, Đoàn Thanh niên và gia đình trong nhận diện, hỗ trợ và can thiệp sớm đối với học sinh có nguy cơ xảy ra xung đột, bạo lực.

Đối với gia đình học sinh: Cha mẹ cần quan tâm đến đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi, tăng cường lắng nghe, đối thoại và hỗ trợ con trong quá trình học tập, phát triển nhân cách; đồng thời thực hiện các hành vi ứng xử tích cực, kiểm soát cảm xúc và hạn chế những tác động tiêu cực từ môi trường gia đình.

Đối với chính quyền địa phương và các cơ quan truyền thông: Cần tăng cường phối hợp với nhà trường trong bảo đảm an ninh, an toàn học đường, kịp thời phát hiện và xử lý các hành vi bạo lực; đồng thời đẩy mạnh truyền thông giáo dục về ứng xử văn minh, sử dụng mạng xã hội có trách nhiệm và xây dựng môi trường xã hội lành mạnh cho học sinh.

V. KẾT LUẬN

Giáo dục kỹ năng xã hội và quản lý cảm xúc có vai trò quan trọng trong việc hình thành năng lực tự chủ, thấu cảm, giao tiếp và giải quyết xung đột của học sinh trung học phổ thông, qua đó góp phần phòng ngừa và giảm thiểu bạo lực học đường. Trên cơ sở phân tích đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi, những nguy cơ phát sinh bạo lực và yêu cầu đổi mới giáo dục, bài viết đề xuất năm nhóm giải pháp có mối quan hệ chặt chẽ, bao gồm: tích hợp giáo dục cảm xúc – xã hội vào chương trình giáo dục; nâng cao hiệu quả tham vấn tâm lý học đường; xây dựng môi trường giáo dục tích cực; tăng cường phối hợp giữa gia đình và nhà trường; phát huy vai trò của cộng đồng và truyền thông.

Việc triển khai đồng bộ các giải pháp, với sự tham gia của nhà trường, gia đình và xã hội, là điều kiện quan trọng nhằm nâng cao năng lực quản lý cảm xúc, phát triển kỹ năng xã hội và hạn chế nguy cơ bạo lực học đường. Qua đó, góp phần xây dựng môi trường giáo dục an toàn, lành mạnh, nhân văn, đáp ứng yêu cầu phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực học sinh trong bối cảnh hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018). Chương trình Giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018). NXB Giáo dục Việt Nam.

Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2017). Thông tư số 31/2017/TT-BGDĐT ngày 18/12/2017 Hướng dẫn thực hiện công tác tư vấn tâm lý cho học sinh trong trường phổ thông.

CASEL – Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. (2020). CASEL's SEL Framework: What Are the Core Competence Areas and Where Are They Promoted? CASEL Guide Publications.

Đặng Hoài Minh. (2021). Kỹ năng quản lý cảm xúc của học sinh trung học phổ thông và các yếu tố ảnh hưởng. Tạp chí Tâm lý học Giáo dục, số 8(118), tr. 45-53.

Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-a

nalysis of school-based universal interventions. Child Development, 82(1), 405–432.

Nguyễn Thị Mỹ Lộc, & Huỳnh Văn Sơn. (2019). Giáo dục kỹ năng sống và kỹ năng xã hội cho học sinh phổ thông trong kỷ nguyên số. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội

Phạm Mạnh Hà. (2020). Tham vấn tâm lý học đường và phòng ngừa hành vi lệch chuẩn ở lứa tuổi thanh thiếu niên. NXB Giáo dục Việt Nam.

Trần Thị Minh Đức. (2022). Bạo lực học đường và bạo lực mạng trong học sinh trung học: Thực trạng, nguyên nhân và giải pháp ứng phó. Tạp chí Khoa học Xã hội và Nhân văn, tập 8(3), tr. 112-124.